

УДК 37.02:004.58

Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів в умовах змішаного навчання

Вікторія Імбер , Надія Комарівська

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація

У статті охарактеризовано психолого-педагогічні особливості формування комунікативної компетентності учнів початкових класів в умовах змішаного навчання. Зокрема, розкриваються методи та технології змішаного навчання, нестандартні форми спілкування учасників освітнього процесу, що сприяють формуванню комунікативної компетентності учнів початкових класів.

Описано особливості організації змішаного навчання, онлайн-занять, інтеграцію інструментарію освітніх платформ у процес дистанційного навчання.

Представлено моделі змішаного навчання: модель «Face-to-Face Driver» та ротаційна модель, на які можна опиратися як основні для розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів в умовах змішаного навчання.

Детально описано різновиди ротаційної моделі: класна ротація, лабораторна ротація, порційне навчання, індивідуальна ротація (Flex модель, Self-blend модель, Модель збагаченого віртуального навчання). У кожній моделі охарактеризовано складові технології змішаного навчання.

З'ясовано, що одним з найважливіших завдань учителя в умовах змішаного навчання в початковій школі є побудова освітнього процесу по-новому, змінивши в ньому роль учня. Висвітлюються перспективні елементи змішаної моделі навчання в початковій школі.

Представлено способи організації роботи молодших школярів у малих групах у кожному класі (спільне письмо, парне читання, ділові розмови, групове читання, груповий диктант, інсценування, колективне читання).

У наслідок змішаного навчання учні адаптуються до процесу комунікації. Навчання стає індивідуально-орієнтованим, для кожного учня створюється можливість виконати завдання в його власному темпі, частіше пропонується вибір проблемних ситуацій, цікавих учням, що значно підвищує їхню мотивацію до навчання.

Ключові слова: молодші школярі, комунікативна компетентність, моделі змішаного навчання

UDC 37.02:004.58

Development of communicative competence of primary school children in conditions of blended education

Viktoriia Imber , Nadiia Komarivska

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

The article deals with a review of the peculiarities of the development of communicative competence of primary school children in the conditions of blended education. In particular, the methods and technologies of blended learning, non-standard forms of communication of the participants of the educational process, which contribute to the development of communicative competence of primary school children, are revealed.

Features of the organization of blended learning, online classes, integration of educational platform tools into the process of distance learning are described.

The models of blended learning are presented: the «Face-to-Face Driver» model, the rotational model, which can be used as a basis for the development of communicative competence of primary school children in the conditions of blended learning.

Varieties of the rotation model are described in detail: classroom rotation, laboratory rotation, portioned learning, individual rotation (Flex model, Self-blend model, Enriched virtual learning model), as well as components of blended learning technologies in each model.

It was found that one of the most important tasks of a teacher in the conditions of mixed education in primary school is to build the learning process in a new way, changing the role of the children in it. Prospective elements of the blended model of education in primary school are highlighted.

Methods of organizing the work of primary school children in small groups for each class are presented (joint writing, paired reading, business conversations, group reading, group dictation, dramatization, collective reading).

As a result of blended learning, pupils adapt to the communication process. Learning becomes individually oriented, each pupil is given the opportunity to do the task at his own pace, a choice of problem situations interesting to the pupil is offered, which significantly increases their motivation to study.

Keywords: primary school children, communicative competence, blended learning models

Постановка проблеми. Компетентнісна переорієнтація освіти вимагає соціалізації особистості, здатної до життя та самореалізації в суспільстві, до самовдосконалення та навчання протягом життя, що забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. Особливої значущості в сучасному суспільстві та навчанні набуває комунікативна компетентність, що у свою чергу диктується вимогами життя й визначається як ключова компетентність учнів початкової школи.

Зазначимо, що спілкування в житті молодших школярів посідає значне місце, для них дуже важ-

ливою є думка однокласників, у них з'являється бажання проводити більше часу з друзями, обговорювати спільні проблеми. Комунікативні вміння, на думку С. Горденко, є необхідними компонентами процесу спілкування, які включають вербальні та невербальні засоби спілкування (мова, міміка, пантоміміка), внутрішні мотиви людини (спрямованість на спілкування, бажання брати участь у розмові), уміння аудіювання та говоріння (висловлювати свої почуття, емоції, бажання, ставити питання, аргументувати) [1, с. 39].

Мета статті полягає в розкритті особливостей формування комунікативної компетентності учнів

початкових класів в умовах змішаного навчання, а також розгляді моделей змішаного навчання.

Виклад основного матеріалу. С. Горденко зазначає, що спілкування впливає на розвиток усіх сторін психічного розвитку. Воно позначається на розвитку пізнавальної сфери (розвиток вищих психічних функцій), на емоційному добробуті людини й пізнання себе та законів взаємовідносин для людей. Якщо значення спілкування в пізнавальній та емоційній площині з віком зменшується, то спілкування в процесі пізнання себе та соціальної дійсності протягом життя не втрачає своєї значущості [1, с. 39].

Здатність учнів початкової школи до комунікації значною мірою впливає на ефективність процесу спілкування, зазначають Н. Комарівська та Л. Любчак. Комунікативна компетентність є ключовою в освітньому процесі, тісно пов'язана із спілкуванням та комунікацією [7].

Автори В. Коваленко, М. Мар'єнко, А. Сухіх пропонують розглядати вмотивованість молодших школярів до спілкування як механізм спонукання, мобілізації активності, виникнення та розвитку потреб, інтересів, стимулів, які забезпечують як позитивне ставлення до роботи з текстом, так і продуктивну мовну діяльність як основу формування мотиваційного компонента комунікативної компетентності [5, с. 86].

При традиційному навчанні учня навчають, при змішаному – учневі допомагають навчатися. Учасник освітнього процесу – активний учень, який може скоригувати навчальний процес та самостійно планувати свій час. Самостійна робота учня полягає в освоєнні навчальних матеріалів онлайн, роботи в чатах та форумах, спілкуванні електронною поштою, проходженні онлайн-тестування тощо.

Доцільними за умов змішаного навчання є актуалізація нестандартних форм спілкування учасників освітнього процесу, що сприяє розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів.

В. Кухаренко стверджує: «При змішаному навчанні кількість занять у класі меншає – частина занять переноситься в режим онлайн. Для онлайн-занять необхідно самостійне опрацювання й засвоєння певного матеріалу або виконання завдань. Онлайн-заняття можуть проходити за схемою «питання-відповідь» або вчитель може формулювати теми для обговорення або пропонувати учням обирати тему. Терміни виконання завдань у змішаному навчанні фіксовані» [9, с. 74].

Оцінювання успішності учнів можна здійснювати у режимі онлайн та у класі. У онлайн-режимі можна проводити тести та виконання різноманітних проєктів і завдань. Фінальна оцінка проводиться лише в класі.

На думку В. Імбер, для організації спільної роботи учнів та вчителів варто використовувати засоби колективної роботи, наприклад, Skype, Zoom, відеочати в месенджерах: Viber, WhatsApp тощо. Такі засоби дозволяють проводити індивідуальне консультування, організацію групових конференцій та чатів, де учитель має змогу надавати рекомендації й відстежити процес виконання завдань [2; 4].

О. Коневщинська, розглядаючи освітні платформи в е-навчанні, пропонує інтегрувати в процес дистанційного навчання ресурси, які надають різні освітні платформами. Наприклад, такими інтернет-ресурсами є «Освітня платформа» (Learning Platform), «освітній портал», «онлайн-платформа для навчання». Вони є комплексом навчальних ресурсів для учителя, учнів та їхніх батьків, і вміщують інтерактивні онлайн-сервіси, які допомагають учителю, учням та їхнім батькам підвищувати якість освіти та керувати нею [8, с. 33].

Автори [4; 8] зазначають, що для створення доступного та гнучкого навчального середовища достатньо застосування освітніх технологій, що базуються на дистанційних технологіях. Також доречно розробляти та користуватися інтерактивними навчальними курсами, які можна записувати на диски, проходити в локальному режимі, завантажувати на сайти. Це своєрідні електронні підручники, наповнені текстом, анімацією, відео, звуком, симуляціями.

План дій включає усвідомлення предмета комунікації комунікантом, ознак та зв'язків, вирішення задач: що сказати, у якій послідовності. Програма дій представлена у внутрішній промові комуніканта, що переходить від думки до слова й від слова до думки. І. Тимофєєва, М. Нетреба, Є. Новицька вважають, що ці етапи є досить важливими для формування комунікативної компетентності учнів, оскільки дозволяють трансформувати внутрішню мову на зовнішню, що забезпечує точне перетворення думки в словесну форму. Тобто психологічним підґрунтям спілкування є процес вирішення комунікативного наміру та завдання [14, с. 151].

Для розвитку комунікативної компетентності учнів необхідно цілеспрямовано навчати ді-

тей спочатку визначати свої наміри, задум, ціль, оскільки вони є основою побудови власної комунікації, відбору необхідної інформації, мовних одиниць тощо, зазначають К. Колеснік, Н. Комарівська, І. Стахова [6, с. 129]. Опісля того, як школяр визначився із зазначеними одиницями комунікації, він має можливість реалізувати їх або за допомогою очного навчання в класі, або за допомогою дистанційного навчання.

Доцільно в процесі формування комунікативної компетентності учнів: орієнтування в комунікативній ситуації (реальній та навчальній), комунікативних намірах (власних та співрозмовника), визначення комунікативної мети спілкування, розпізнавання особистості співрозмовника (його соціальної ролі). Уміючи орієнтуватися, той, хто говорить, реалізує свої комунікативні наміри й досягає комунікативної мети.

На думку Г. Ткачук, цьому добре сприяє обрання певної моделі змішаного навчання. При цьому як основні для розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів в умовах змішаного навчання можна спиратися на такі типові моделі [15, с. 143]:

1. Модель «Face-to-Face Driver»: вивчення значної частини освітньої програми відбувається в школі у взаємодії з учителем; використання електронного навчання лише як додаток до базової програми.

2. Ротаційна модель: чергуються способи роботи з навчальним матеріалом під час проходження освітньої програми; індивідуальне електронне навчання та навчання в аудиторії з учителем пропорційно розподіляються; учитель допомагає у дистанційній підтримці електронного навчання.

Різновидами ротаційної моделі можуть стати:

2.1. Класна ротація: почерговість вивчення навчального матеріалу за визначеним розкладом або на розгляд учителя, використання електронного навчання, залучення в діяльність групи учнів або індивідуально.

2.2. Лабораторна ротація: передбачає виконання онлайн-лабораторних робіт, затверджений розклад занять, дозволяється рух учнів навчальним закладом.

2.3. Порційне навчання (Flipped Classroom – «Перевернутий клас»): передбачає затверджений розклад навчання, проектну діяльність; форма електронного навчання з контролем переважає; самостійна навчальна діяльність як вид організації навчання.

2.4. Індивідуальна ротація: передбачає навчання за індивідуальним графіком; наявність обов'язкового етапу онлайн-навчання.

3. Flex модель (Гнучка модель): переважає електронне навчання; форми роботи з учнями: онлайн, офлайн; індивідуальний розклад; форми роботи: групові проекти, малі групи, індивідуалізоване навчання.

4. Self-blend модель (Модель «навчального меню»): передбачає опрацювання навчальних матеріалів лише онлайн.

5. Модель збагаченого віртуального навчання (віртуально збагачена модель): передбачає, що за цією моделлю працює увесь навчальний заклад; комбінування очного та дистанційного навчання [13, с. 110].

Т. Польська відзначає, що «... кожна модель відрізняється переважанням однієї з трьох складових технології змішаного навчання:

1) пряма особиста взаємодія учасників освітнього процесу;

2) інтерактивна взаємодія, опосередкована комп'ютерними телекомунікаційними технологіями та електронними інформаційно-освітніми ресурсами;

3) самоосвіта» [13, с. 110].

За таких умов змінюється й типова роль учасників освітнього процесу: учні стають слухачами, учителі – тьюторами, співробітники адміністрації – організаторами навчального процесу.

Н. Іванець зазначає, що додатковою функцією вчителя, яка актуалізується за умови введення змішаної форми навчання є регулююча. На учителя покладаються завдання із забезпечення зворотного зв'язку з допомогою коментування якості та ефективності засвоєння знань, успішності реалізації освітнього процесу з допомогою інформаційного освітнього середовища: відеоконференції, форуми, чати, звернення до додаткових освітніх ресурсів [3, с. 92].

Основними елементами змішаної моделі навчання, спрямованої на формування комунікативної компетентності в початкових класах, можуть стати такі: відео та аудіо уроки, симуляції, віртуальні класні кімнати, онлайн-проекти (collaboration), семінарські уроки (face-to-face sessions), онлайн-спілкування з учителями та учнями.

При змішаному навчанні кількість занять у класі зменшується, частина уроків переноситься в онлайн-режим, під час яких здобувач має

самостійно опрацювати певний матеріал або виконати завдання. Онлайн-заняття можуть проходити за схемою «питання-відповідь» або вчитель може формулювати теми для обговорення чи пропонувати учням обирати тему. Терміни виконання завдань у змішаному навчанні фіксовані.

У результаті учні адаптуються до процесу комунікації в таких умовах, навчання стає індивідуально-орієнтованим, для кожного учня створюється можливість виконати завдання у власному темпі, частіше пропонується вибір проблемних ситуацій, цікавих учню, що значно підвищує їх мотивацію до навчання.

Отже, одне з найважливіших завдань учителя в умовах змішаного навчання в початковій школі – побудувати процес навчання по-новому, змінивши в ньому роль учня, що дає якісно інший результат. Для цього найбільш ефективною є організація групової роботи.

Робота в малих групах менше втомлює дітей, оскільки вони перебувають у тіснішому контакті між собою. Діти працюють за принципом: «Знаєш сам – скажи іншому, умієш сам – навчи іншого». Важливо також, що під час роботи в малих групах формується самооцінка, дитина навчається об'єктивно порівнювати власне вміння з вміннями однолітків, зіставляючи свою думку з думками інших.

Не можна не погодитися з твердженням В. Кухаренко, що робота в парі вчить дітей слухати та чути іншого, давати та приймати поради, працювати дружно та в єдиному темпі. Цьому сприяє спільне письмо на дошці, парне читання [10, с. 112].

На початку формування груп проходить за симпатіями, а згодом за допомогою дидактичних ігор учитель може визначити тих дітей, яким комфортніше працювати в групі один з одним. Ігровий метод дозволяє зберігати пізнавальну активність та полегшує складний процес навчання.

У першому класі розмови дітей на певну тему у вільній формі є неодмінною умовою формування умінь вести конструктивний діалог. Діти вчать слухати інших, висловлюватися в руслі обговорюваної теми. Така розмова спирається на сформованих у дітей молодшого шкільного віку знаннях, бажаннях, інтересах. Уже в першому класі кожна дитина дізнається про правила гостьового методу. Головне – повага до чужих почуттів, думок, досвіду.

У другому класі основне завдання вчителя – створення ситуацій та дотримання умов, за яких спілкування набуває предметного ділового хара-

ктеру. Цьому сприяє організація дітей у групи, де відпрацьовуються та шліфуються внутрішньогрупові взаємини, які дозволяють перейти до співпраці та ділової розмови.

У рамках ділової розмови даються нові знання, уточнюються здобуті раніше знання та досвід дітей. Діти обговорюють наміри та плани, як саме виконати ту чи ту дію, завдання. Робота в групах дозволяє глибше зануритися в спілкування, побачити кожного в роботі, що безпосередньо дозволяє розвивати комунікативну компетентність учнів початкових класів в умовах змішаного навчання.

Також для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів В. Кухаренко пропонує застосовувати прийоми групового читання, групового диктанту, які розвивають терпляче та шанобливе ставлення до однолітків. Для розвитку умінь діяти разом можна використовувати інсценування, вправи з написання коротеньких творів за визначеним сюжетом [10, с. 112].

Починаючи з третього класу, учнів можна навчати працювати в трійках: двоє виконують завдання, третій спостерігає за тим, що відбувається, та коментує. Основне в роботі з третьокласниками та четверокласниками – створення та підтримка ситуації пошуку з формулюванням проблемних питань, закріплення прагнень пошуку, пізнання, самостійної діяльності. За допомогою ділового спілкування можна організувати роботу між класами під час спільних свят, змагань, уроків, олімпіад.

До завершення навчання в початковій школі в дітей молодшого шкільного віку формується особистісна позиція: вони можуть висловити й довести свою думку, можуть шанобливо поставитися до ідеї іншого, підпорядкувати свої судження думці товаришів; діти готові до самостійної діяльності, що свідчить про ефективність запропонованих шляхів формування комунікативної компетентності в початкових класах в умовах змішаного навчання.

К. Миргородська стверджує: «Коллективні форми роботи допомагають активізувати комунікативне спілкування як на уроках, так і у позаурочній діяльності» [11, с. 75].

Однією з форм організації спільної діяльності молодших школярів є колективне читання. Так, серед учнів класу підбираються групи за інтересами із п'яти-шести осіб. Одним подобаються казки, іншим – пригодницька література, третім – героїка. Учитель постає як координатор дитячої дія-

льності. Цикл колективного читання можна завершувати літературними іграми, вікторинами, упорядкуванням кадрів для фільмів тощо.

Рефлексія в учнів початкової школи є основним фактором сформованості комунікативної компетенції, коли школяр здатний оцінити свою позицію відповідно до позиції та інтересів партнера. Необхідно, щоб в школяра були також сформовані вміння встановлювати зв'язок із співрозмовником, аналізувати його повідомлення, адекватно реагувати на них, уміло користуватися вербальними і невербальними засобами спілкування.

Певною мірою зазначеними характеристиками володіє інтерактивна технологія модерації, педагогічний потенціал якої може бути використаний для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів в умовах змішаного навчання.

Процес спільної роботи, організований за допомогою прийомів та методів модерації, сприяє зняттю бар'єрів у спілкуванні, створює умови для розвитку творчого мислення та прийняття нестандартних рішень, формує та розвиває навички спільної діяльності учнів.

З використанням технології модерації принципово змінюється роль учителя. Він стає консультантом, наставником, що змінює ставлення до нього учнів – з «контролюючого органу» педагог перетворюється на партнера, що є однією з сучасних вимог до вчителя Нової української школи.

Змінюється роль учня: від пасивного споглядача до активного дослідника.

Отже, урок, який проводиться в початковій школі із використанням технології модерації, поділяється на певні взаємопов'язані фази та етапи. Зміст кожного етапу уроку націлений на навчання, виховання, розвиток та соціалізацію учнів, що особливо важливо для розвитку комунікативної компетентності. Інтерактивні методи навчання, що використовуються у кожній фазі модерації, ідеально підходять для формування комунікативної компетенції молодших школярів. Використання на уроці різних за ефективністю інтерактивних методів навчання сприяє розвитку розумових процесів молодших школярів, позитивній мотивації, формуванню комунікативних навичок спілкування.

Висновки. Узагальнюючи викладене, зауважимо, що використання методів та технологій змішаного навчання дозволяє вчителю та учням використовувати одночасно переваги очної та дистанційної форм навчання. Очні елементи використовуються для мотивації учнів, оскільки традиційне навчання базується на безпосередньому спілкуванні вчителя та учнів. Використання у навчанні онлайн та офлайн елементів сприяє ефективному, зручному економічному навчальному процесу, а також дозволяє адаптувати його для усіх освітніх суб'єктів, зробити особистісно-орієнтованим та інтерактивним.

Список використаних джерел

1. Горденко С. І. Інформаційна безпека в сучасному світі. Молодий вчений. 2017. № 9.1. С. 38-41.
2. Горячок І. В., Імбер В. І., Тронь Т. В. Змішане навчання в умовах війни в Україні: ризики, перспективи. Інноваційна педагогіка. Випуск 55, т. 3. 2023. С. 178-81.
3. Іванець Н. В. Педагогіка партнерства як засіб формування мультикультурної компетентності в учнів початкової школи. Імідж сучасного педагога. 2019. № 4 (187). С. 88-93.
4. Імбер В. І. Використання мультимедійних засобів у навчальному процесі. Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems. 2021. № 7. С. 307-312.
5. Коваленко В., Мар'єнко М., Сухіх А. Особливості впровадження змішаного навчання у закладах загальної середньої освіти. Нова педагогічна думка. 2021. № 3 (107). С. 86-90. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-107-3-86-90>
6. Колеснік К., Комарівська Н., Присяжнюк Л., Стахова І. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. 2022. № 2 (17). 127-138. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.17.2022.260013>
7. Комарівська Н. О., Любчак Л. В., Дабіжа Л. П. Культура мовлення і спілкування як складові фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: збірник наукових праць. 2023. Вип. 73. С. 63-68.

8. Коневишинська О. Е. Сучасні засоби Інтернет доступу та освітні платформи в е-навчанні. Інформаційні технології і засоби навчання. 2014. Т. 44, вип. 6. С. 33-41.
9. Кухаренко В. М. Теорія та практика змішаного навчання: монографія. Харків: Міськдрук, НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.
10. Кухаренко В. М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання: посібник. Київ: Міленіум, 2019. 307 с.
11. Миргородська К. В. Педагогічні умови впровадження технології змішаного навчання у початковій школі. Ізмаїл, 2022. 95 с.
12. Моніторинг якості початкової освіти: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти / уклад.: А. Василюк, Г. Кіт. Вінниця: ВДПУ, 2023. 170 с.
13. Польська Т.Д. Філософські аспекти віртуальної реальності й феномен «невидимості» (invisibility) медіа. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2015. Вип. 8. С. 109-111.
14. Тимофеева І. Б., Нетреба М. М., Новицька Є. О. Змішане навчання учнів початкових класів: від аналізу до побудови моделі освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 5. 2020. Вип. 74. С. 150-153. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.74.33>
15. Ткачук Г. В. Змішане навчання та особливості використання ротаційної моделі у навчальному процесі. Інформаційні технології в освіті. 2017. № 4 (33). С. 143-156.

References

1. Gordenko, S. I. (2017). Informatsiina bezpeka v suchasnomu sviti [Information security in the modern world]. *A young scientist*, 9.1, 38-41. [in Ukrainian].
2. Goryachok, I. V., Imber, V. I., & Tron, T. V. (2023). Zmishane navchannia v umovakh viiny v Ukraini: ryzyky, perspektyvy [Blended education in the conditions of war in Ukraine: risks, prospects]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 55, 3, 178-181. [in Ukrainian].
3. Ivanets, N. V. (2019). Pedahohika partnerstva yak zasib formuvannia multykulturnoi kompetentnosti v uchniv pochatkovoї shkoly [Pedagogy of partnership as a means of forming multicultural competence of primary school children]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – The image of a modern teacher*, 4 (187), 88-93. [in Ukrainian].
4. Imber, V. I. (2021). Vykorystannia multymediinykh zasobiv u navchalnomu protsesi [Use of multimedia tools in the educational process]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 7, 307-312. [in Ukrainian].
5. Kovalenko, V., Maryenko, M., & Sukhikh, A. (2021). Osoblyvosti vprovadzhennia zmishanoho navchannia u zakladakh zahalnoi serednoi osvity [Peculiarities of the implementation of mixed education in institutions of general secondary education]. *A new pedagogical thought*, 3 (107), 86-90. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-107-3-86-90>
6. Kolesnik, K., Komarivska, N., Prysiazhniuk, L., & Stakhova, I. (2022). Znachennia spilnoi diialnosti dlia rozvytku movlennia ditei starshoho doshkilnoho viku [The importance of joint activities for the development of speech of preschool children]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty – Teacher professionalism: theoretical and methodical aspects*, 2 (17), 127-138. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.17.2022.260013>
7. Komarivska, N. O., Lyubchak, L. V., & Dabizha, L. P. (2023). Kultura movlennia i spilkuvannia yak skladovi fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly [The culture of speech and communication as components of the professional training of future primary school teachers]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykhohohiia: zbirnyk naukovykh prats – Scientific notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Pedagogy and psychology*, 73, 63-68. [in Ukrainian].
8. Konevshchynska, O. E. (2014). Suchasni zasoby Internet dostupu ta osvitni platformy v e-navchanni [Modern means of Internet access and educational platforms in e-learning]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information technologies and learning tools*, 44, 6, 33-41. [in Ukrainian].
9. Kuharenko, V. M. (2016). Teoriia ta praktyka zmishanoho navchannia: monohrafiia [Theory and practice of blended learning: monograph]. Kharkiv: «Miskdruk». [in Ukrainian].
10. Kuharenko, V. M. (2019). Tiutor dystantsiinoho ta zmishanoho navchannia: posibnyk [Tutor of distance and blended learning: tutorial]. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].

11. Myrhorodska, K. V. (2022). Pedagogichni umovy vprovadzhennia tekhnolohii zmishanoho navchannia u pochatkovii shkoli [Pedagogical conditions for the introduction of blended learning technology in primary school]. Izmail. [in Ukrainian].
12. Monitorynh yakosti pochatkovoї osvity: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv zakladiv vyshchoї pedahohichnoi osvity [Monitoring the quality of primary education: a teaching and methodical guide for students of higher pedagogical education institutions] / editor: A. Vasylyuk, H. Kit. Vinnitsa: VSPU, 2023. [in Ukrainian].
13. Polska, T. D. (2015). Filosofski aspekty virtualnoi realnosti y fenomen «nevydymosti» (invisibility) media [Philosophical aspects of virtual reality and the phenomenon of media invisibility]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii – Actual problems of philosophy and sociology*, 8, 109-111. [in Ukrainian].
14. Timofeeva, I. B., Netreba, M. M., & Novytska, E. O. (2020). Zmishane navchannia uchniv pochatkovykh klasiv: vid analizu do pobudovy modeli osvity [Blended learning of primary school children: from analysis to building an education model]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova – Scientific journal of the M.P. Drahomanov NPU*, 5, 74, 150-153. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.74.33>
15. Tkachuk, H. V. (2017). Zmishane navchannia ta osoblyvosti vykorystannia rotatsiinoї modeli u navchalnomu protsesi [Blended learning and features of using the rotational model in the educational process]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti – Information technologies in education*, 4 (33), 143-156. [in Ukrainian].

Про авторів

Вікторія Імбер, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти,

e-mail: imbervika@gmail.com

Надія Комарівська, кандидат філологічних наук,

доцент, доцент кафедри початкової освіти,

e-mail: n.komarivska@gmail.com

About the Authors

Viktoriia Imber, Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Primary Education,

e-mail: imbervika@gmail.com

Nadiia Komarivska, Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Primary Education,

e-mail: n.komarivska@gmail.com